

кую мову ўкаранялася літоўскае слова „Вільнюс“. Гэтак крамлёўскія ўлады ды іхныя менскія намеснікі затушоўвалі наступствы сумнавядомага пакту Молатава-Рыбэнтропа. Беларусам пра сваё дачыненне да старой сталіцы належала забыць.

У выніку адчужэнне адбылося найперш у мове. Бо якое можа быць адчужэнне тэрытарыяльнае, няхай сабе і з памежнымі КПП, калі ад *Вільні* да Менску 180 км?! І што такое гэтыя 50 гадоў у параўнанні зь вечнасьцю! *Вільню* апелі ў сваіх найлепшых вершах Багдановіч, Колас, Жылка, Арсеньнева, Танк... А яшчэ раней узьніклі нашы народныя песні, прыказкі і прымаўкі. „*Рабі пільне*, — казаў менскі бацька свайму недалыгу-сыну, — *і тут будзе Вільня*...“ У нашым фальклёры *Вільня* — гэта горад УВОГУЛЕ, гэтак-сама як, напрыклад, рака ўвогуле — Дунай. Сярод старых беларускіх прыказак можна сустрэць і знаёмыя: „*Не адразу Вільня будавалася*“, „*Язык да Вільні давадзе*“...

Гісторыкі кажуць, што заснавалі гэтае паселішча крывічы і называлася яно адпаведна — Крывым горадам. Існуе паданне, што тут спыняўся на начлег вялікі князь Гедымін і сасьніў сон: вялізнага жалезнага ваўка, а ў ім — мноства маленькіх ваўкоў. Паклікаў князь свайго варажбіта, і той растлумачыў сон так: на гэтым месцы мусіць паўстаць сталіца княства — *Вільня*. Нібыта за тое, што варажбіт радзіў *Вільню*, яго й празвалі Радзівілам... Праўда, сучасныя навукоўцы не давараюць легендзе і выводзяць *Вільню* ад назваў рэчак Вяльлі і Вялейкі або Віленкі, пры сутоках якіх і быў закладзены горад.

Насуперак ранейшай прамаскоўскай палітыцы, мы павінны вярнуць у беларускую мову сваё слова „*Вільня*“. І гэта будзе не прэтэнзія, а звычайная для сучасных моваў практыка называння ЧУЖЫХ гарадоў, якія маюць дачыненне да СВАЁЙ гісторыі й мовы. Калі літоўцы называюць нашыя гарады Гэрдзінасам і Наўгардўкасам, яны тым самым ня робяць тэрытарыяльнага захопу. Проста для іхнай гісторыі, культуры й адукацыі гэта вельмі важна. Як для нас вельмі важна ня блытаць уласных школьнікаў мудрагелістымі вытлумачэннямі, у якім такім Вільнюсе Скарына надрукаваў першыя беларускія кнігі, у якім такім Вільнюсе быў схоплены й павешаны Кастусь Каліноўскі, і ў якім такім Вільнюсе Янка Купала рэдагаваў першую беларускую газету „Наша Ніва“, а пасля яшчэ тлумачыць, што яны ўсе там рабілі.

Любоў да беларушчыны немагчымая безь любові да *Вільні*.

Волат

Сяржук Сокалаў-Воюш

„Грады вялікія і сьцены высокія дажэ да небясі і сыны Енаковы відзелі есмо там з роду *волатаў*“, — пісаў Скарына ў адным са сваіх перакладаў.

Волат Адраджэньня. *Волат* нашай культуры. *Волат* духу. У нашай мове гэтае слова ўжываецца вылучна ў высокім стылі, але, паводле фальклёру, не заўсёды ў станоўчым значэнні. Нярэдка героі легендаў ці казак процістаяць *Волатам*, і тады ўзьнікае антаганізм *Волат* — Асілак, дзе апошні ніколі не бывае адмоўным пэрсанажам. Гэта можна прасачыць і на глебе

паходжаньня двух словаў. Калі *Волат* у шмат якіх дасьледнікаў лічыцца пазычаньнем, то Асілак — адвеку наш.

Прысутнасьць *Волат* у вуснай народнай творчасьці можа паказваць на тое, што яны ў свой час адыгралі заўважную ролю ў гісторыі беларускай зямлі. Больш за тое, яны пакінулі па сабе матэрыяльныя памяткі свайго існаваньня — курганы-валатоўкі, якія часам утвараюць цэлыя могільнікі — ад двух да 20–30 і больш капцоў. *Волаты*, *Волатава*, *Валатоўшчына*, *Валатоўкі*, *Волатава магіла* — назвы паселішч. Міхал *Валатоўскі* — беларускі этнограф і краязнаўца другой паловы XIX стагодзьдзя, які вывучаў Палесьсе.

У сёньняшнім беларускім жьцьці словы „*волат*“ і „асілак“ — сынонімы, да якіх можна дадаць: сілач, магут, здаравяк, здаравіла, здаравец, атлет і вядома ж, стыльва зьніжанае, пераноснае — бугай.

Усе яны прайграюць *Волату* і Асілку ў адным: яны характарызуюць чалавека толькі зь фізычнага боку. *Волат*, Асілак і магут — цэлая жьцьцёвая філязофія. Ніхто зь іх не асацыюецца з грузчыкам. Нікога нельга ўявіць удзельнікам п'яной бойкі. Яны чыстыя, незаплямленыя. Яны — героі. Яны — жьцьцёва значныя адзінкі, якіх так не стае сучаснай Беларусі.

Вуліца

Анатоль Вярцінскі

Вясковая і гарадзкая, вузкая і шырокая, простая і крывая, адкрытая, што выводзіць на выган, на дарогу, на тракт, і глухая, тупіковая, што вядзе ў нікуды. *Вуліца* пясчаная, пыльная або гразкая, брукаваная або пакрытая асфальтам — на чорным асфальце асабліва відаць крываваыя плямы.

Ад *вуліцы* згадваю неаддзельнае вясковае дзяцінства:

— Куды, сыноч?

— На *вуліцу*...

Сёньня ў гарадах моладзь на тое ж пытаньне адказвае — на *вуліцу*, на плошчу, на дэманстрацыю.

Улады прысвоілі сабе права вырашаць, па якой *вуліцы* дэманстрантам можна ісьці, а па якой нельга. І калі яны, дэманстранты, барані Бог, раптам пойдучь не па той, не па дазволенай *вуліцы*, ахоўнікі парадку іх могуць сустраць дубінкамі і сьлезачечным газам.

Ёсьць такі выраз — *сьвята на нашай вуліцы*. Менавіта яго ўжыла тры гады таму група вядомых літаратараў і навукоўцаў, калі выступіла супраць скасаваньня нашага галоўнага нацыянальнага сьвята, зьвязанага з абвяшчэньнем Дэклярацыі аб дзяржаўным сувэрэнітэце Беларусі.

Дык што сьвяткаваць нам, беларусам? Ці будзе на нашай *вуліцы* сьвята? — пыталіся аўтары артыкулу. Сапраўды, ці будзе, а як будзе — то калі і якое сьвята на нашай беларускай *вуліцы*?

Вусны

Сяргей Харэўскі

„Адказваць пісьмова ці *вусна*?“ — пытаюцца вучні ў настаўнікаў. Калі *вусна* — той адказ будзе распаведзены *вуснамі*.